

DOI 10.52260/2304-7216.2025.1(58).34

ӘОЖ 33.338.48

GTAMP 06.52.45

Ж.А. Дулатбекова*, э.ғ.к., қауымд. профессор¹**Д.М. Хамитова**, э.ғ.к., қауымд. профессор²**Ж. Бабажанова**, э.ғ.к., профессор²**М.М. Нурпеисова**, э.ғ.к., қауымд. профессор³*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,**Астана қ., Қазақстан¹**Қазақ ұлттық хореография академиясы,**Астана қ., Қазақстан²**Еуразиялық Технологиялық Университет,**Астана қ., Қазақстан³*

– негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)

e-mail: d_jann@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРЛЕРІНДЕ ТУРИЗМДІ ТҰРАҚТЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Зерттеудің өзектілігі Қазақстанның бай тарихы мен оның бірегей географиялық орналасуы туризмнің көптеген түрлерін, соның ішінде экологиялық, іскерлік және этнографиялық, спорттық түрлерін өңірлерде дамытуға жағдай жасауда және еліміздегі ең танымал туристік бағыттар бойынша туризмді дамытуға мүмкіндіктер беріп отыр. Мақаладағы өңірлердегі бай туристік ресурстардың әлеуетін кеңінен қолдануды, саланың дамуына тежеуші және кездейсоқ факторларды зерттеу тұрақты дамуды зерттеуі маңызды. Себебі, туризм сыртқы және ішкі факторларға өте тәуелді және саланың сұранысының икемділігі де жоғары сала. Зерттеудің міндеттері ретінде: өңірлердегі туризмнің тұрақты дамуы жағдайын талдау және дамуға әсер ететін факторларды анықтап, оңтайландырудың жолдарын ұсына отырып, еліміздегі туристер ағынын құру және арттыруды қарастырған. Қазақстан туризмінің дамуына, сонымен қатар климаттық жағдайы мен геосаяси орналасуы мен көпұлтты мәдениетімен қатар, тұрақты экономикалық дамуы да әсерін тигізуде. Авторлармен аталған мақаланың зерттеу мақсатына сай туризмнің өңірлердегі дамуына әсер етіп отырған факторларын анықтауда факторлық талдау әдістерімен тұрақты дамытудың маңызы мен тежеуші факторлары анықталып, өңірлердегі тұрақты дамытудың қажетті іс-шаралардың бағыттары ұсынылды. Өңірлердегі туризмнің тұрақты дамуына әсер етіп отырған факторлар экономикалық, статистикалық, факторлық талдау әдістері арқылы негізделіп, оңтайландыру жолдары ұсынылған. Тұрақты даму басқа салалардың дамуына да түрткі болады, оның ішінде ауыл шаруашылығы, қызмет көрсететін салалар мен сауда және тағы басқада салалардың дамуына және өңірлердегі жұмыссыздық мәселесін шешуге және халықтың тіршілігін ұзартуға, салауатты өмір салтын қамтамасыз етуге және жан-жақты дамуына, әл-ауқатын арттыруға оң әсерін тигізеді.

Кілт сөздер: экономика, туризм, тұрақты даму, инновация, инвестиция, сұраныс, ұсыныс, жұмыссыздық, стратегия.

Ключевые слова: экономика, туризм, устойчивое развитие, инновации, инвестиции, спрос, предложение, безработица, стратегия.

Keywords: economics, tourism, sustainable development, innovation, investment, demand, supply, strategy, unemployment..

JEL Classification: O1, O2, O21, P11, P21

Кіріспе. Тұрақтылық әртүрлі типтегі жүйелердің әмбебап қасиеті бола отырып, экзогендік және эндогендік факторлардың теріс әсеріне қарамастан ішкі және сыртқы функцияларды тиімді орындау қабілетінде жатыр. Жүйенің даму тұрақтылығы нәтиженің рұқсат етілген минимумнан төмен емес және объективті түрде анықталған максимумнан жоғары емес жүйелі өсуімен сипатталады. Осыған байланысты «тұрақты өсу» және «тұрақты даму» ұғымдарын ажырату қажет. Тұрақты даму екі негізгі ұғымды қамтиды:

1) халықтың аса кедей топтарының өмір сүруі үшін қажетті қажеттіліктер, басымдықтың нысанасы болуға тиіс;

2) қоршаған ортаның қазіргі және болашақ қажеттіліктерін қанағаттандыру қабілетіне салынатын технология мен қоғамды ұйымдастырудың жай-күйіне байланысты шектеулер ұғымы» [1].

Тұрақты даму параметрлері өңірлердің дамуының сандық және сапалық өзгеруінің оң векторын білдіреді. Ол аталған көрсеткіштердің тұтастай алғандағы бағытының оң бағытқа ие болуына әсер етеді.

Туризм әлемдік деңгейде қарқынмен дамып келе жатқан салалардың бірі. Оның әлемдік деңгейдегі жылдық айналымы қазіргі таңда 3,8 трлн. Долларды құраса, оған салынған күрделі салымдар 700 млрд. долларды құрап отыр [2]. Яғни, туризм тұрақты сұранысқа ие сала екендігін айқындап отыр. Туризмнің қызметінен түскен түсім өңірлердің әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштеріне ғана әсер етпейді, жалпы туристік сала қызметі өңір халқының мәдениетіне, өмір салтына, халық денсаулығына, табиғи ортасына және тағы басқада даму жағдайларына әсер етеді. Сонымен қатар, өңірлердегі көлік, байланыс, инфрақұрылымының, әсіресе ауыл шаруашылығы мен құрылыстың, халықтың тұтынатын тауарлар өндірісінің, сауданың дамуына әсер ете отырып, экономикалық дамуының катализаторы ретінде әрекет етеді.

Мақаланың мақсаты. Еліміздің өңірлеріндегі туризмнің даму жағдайын және оларға әсер ететін факторларды анықтап, дамыту жолдарын айқындап, маңызын негіздеу болып табылады.

Зерттеу әдістері: экономикалық-статистикалық, факторлық талдау мен маркетингтік зерттеу әдістері қолданылды.

Әдебиеттік шолу. Туризмнің тұрақты дамуының маңызын айқындай отырып, оның негізгі қызметтері басқа сала қызметтерін жұмылдыратынын А.А. Романов зерттеген [3]. Leiper N аймақтың туристік индустриясының дамуы басқа салалардың дамуының қозғаушы күші екендігін зерттеген [4]. Jafari J. туризмнің тұрақты дамуына әсер ететін тежеуші факторлардың әсерін айқындаған. Олардың зерттеулері өңірлердегі туристік сала қызметінің маңызын айқындай отырып, кезек күттірмейтін мәселелерді оңтайландырумен қатар, туризмді дамыту арқылы өңірлердің дамыту жолдарын негіздеуге мүмкіндік берді [5]. Отандық ғалымдардың қатарында Б.Р. Жаркенова, А.Х. Муканов, Г.К. Замбинова, Н.Е. Абдильдинованың зерттеулерінде жалпы туризм – өсу әлеуеті зор және болашақта дамуға елеулі мүмкіндіктері бар әлемнің көптеген елдері экономикасының стратегиялық салаларының бірі екендігін негіздеуі, өңірлердің тұтастай туризмді дамытудағы қосқан үлесінің әлемдік деңгейдегі беделін арттыратынын негіздейді [6].

М.Б. Молдажанов, К.Е. Хасенова, Л.М. Шаяхметова туризм индустриясындағы түскелдерді зерттеуде туризмнің сыртқы және ішкі себептерін зерттей отырып, инвестициялық тартымдылықтың маңызын айқындаған. Ол өңірлердегі туристік сала субъектілерінің дамуындағы туристік жобаларды іске асыруда маңызды және қаржылық мәселелерді оңтайландыруға септігін тигізеді [7].

А.А. Жунусова, Н.Ж. Құрманқұлова, Н. Терджан және Д.С. Кадырбекованың еліміздің аймақтарындағы әлеуметтік-экономикалық мәселелерін шешу үшін ішкі туризмді дамыту және оны кешенді шаруашылықпен басқару шешуші мәнге ие екендігін негіздеуі, өңірлердегі салаларды тұтастай дамыту және туризмнің дамуына әсер етіп отырған факторлардың маңызын айқындайды [8]. Ішкі туризмді дамытуда өңірлердің, тұтастай алғанда ел туризмінің дамуын тежейтін факторлар дағдарыстар, қылмыс, саяси тұрақсыздық, инфляциямен қатар, кәсіби мамандану, инфрақұрылымдық, басқа салалардың, әсіресе қызмет көрсететін, қызметінің толыққанды жүзеге асыруына мүмкіндік беретін салалардың мәселелері де факторлар қатарына жатады. Отандық және шетелдік авторлардың зерттеу әдістерін және тұжырымдарын негізге ала отырып, үздіксіз зерттеуді қажет ететін өңірлердің туризмінің жете көрсеткіштері негізінде тежеуші факторлар қатарын анықтау, өңірлердегі туризмнің тұрақты дамуы тұтастай алғанда ішкі туризмнің дамуына әсер ететіндіктен, туризмнің сыртқы және ішкі факторларға икемділігін ескере отырып, ғылыми тұрғыда зерттеу тұрақты дамудың тетіктерін қамтамасыз етеді.

Негізгі бөлім. Туризм қазіргі уақытта әлемдік экономиканың басты орнында, сонымен қатар әлем бойынша пайданы ең көп түсіретін бизнестің қатарында. Әлемдік экономикада туризмнің болашағы өте маңызды. Туристік нарықта бұл сала өзара үлкен, орта және кіші кәсіпорындардың дамуына, әрекет етуіне мүмкіндік береді. Жалпы еліміздің өңірлеріндегі туристік кәсіпорындар қызметінің дамуы тұтастай алғанда ішкі туризмнің дамуына алып келеді. Өңірлердің ішінде туристерге орналастыру орындарымен қызмет көрсетуде жоғары үлесті Алматы қаласы алып отыр. Алматы қаласы 2023 жылы 2022 жылмен салыстырғанда 12,4 пайызға артқан. Жалпы Қазақтан

бойынша қызмет көрсетілгендер саны 2022 жылмен салыстырғанда 2023 жылы 804108 адамға артық орындалған, яғни 2023 жылы 2022 жылмен салыстырғанда 10,9 пайызға қызмет көрсетудегі тұтынған туристер саны артып отыр. Сонымен қатар, Батыс Қазақстан облысының туристік қызметтегі белсенділігін ерекше атап өтуге болады. Қызмет көрсетілген турист саны 2022 жылмен салыстырғанда 64,5 пайызға артқан.

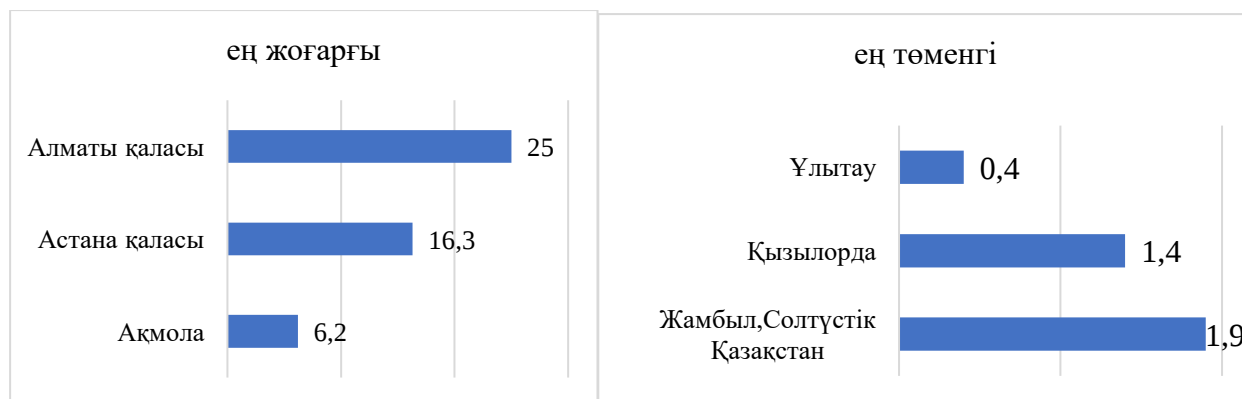
Кесте — 1

Қазақстан өңірлеріндегі туристік қызметтің жағдайы

	Туристік қызметті тұтынушылар				Туристік қызметтен түскен түсім			Ауытқуы 2023/2022 ж.ж.	
	саны, адам	үлесі, %	саны, адам	үлесі, %	түсім, мың теңге	үлесі, %	түсім, мың теңге	саны	түсім
Қазақстан Республикасы	7335162	100	8139270	100	644281718,6	100	868893347,5	111,0	134,9
Абай	269360	4	333 966	4	7 999 278,7	1	16 793 745,7	124,0	209,9
Ақмола	443184	6	504 542	6	26 078 150,0	4	25 187 061,2	113,8	96,6
Ақтөбе	186637	3	185 326	2	23 051 662,1	4	30 664 235,3	99,3	133,0
Алматы	354842	5	408 129	5	37 041 454,0	6	46 945 594,7	115,0	126,7
Атырау	160149	2	171 775	2	10 056 868,9	2	12 078 621,9	107,3	120,1
Батыс Қазақстан	101276	1	166 560	2	19 250 038,5	3	32 440 064,5	164,5	168,5
Жамбыл	135712	2	156 631	2	31 023 511,1	5	45 208 501,8	115,4	145,7
Жетісу	325723	4	269 071	3	14 921 559,1	2	20 961 218,9	82,6	140,5
Қарағанды	305199	4	362 344	4	66 525 095,8	10	89 597 744,2	118,7	134,7
Қостанай	228496	3	221 107	3	26 539 423,3	4	31 737 851,0	96,8	119,6
Қызылорда	100492	1	116 809	1	21 133 879,7	3	22 553 544,0	116,2	106,7
Маңғыстау	310217	4	390 332	5	16 987 763,5	3	38 640 223,4	125,8	227,5
Павлодар	191712	3	213 092	3	19 361 218,5	3	29 612 818,9	111,2	152,9
Солтүстік Қазақстан	146163	2	153 986	2	46 159 169,9	7	17 777 246,7	105,4	38,5
Түркістан	253454	3	272 937	3	10 416 759,9	2	46 159 622,1	107,7	443,1
Ұлытау	25658	0,3	31 047	0,4	30 711 298,2	5	12 317 484,2	121,0	40,1
Шығыс Қазақстан	360319	5	370054	5	30711 298,2	5	33 816 946,5	102,7	110,1
Астана қ.	1178404	16	1324047	16	71 879 990,6	11	113688657,2	112,4	158,2
Алматы қ.	1809368	25	2038417	25	112783009,2	18	162437813,4	112,7	144,0
Шымкент қ.	448797	6	449 098	6	25 176 267,6	4	40 274 351,9	100,1	160,0

* [9] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

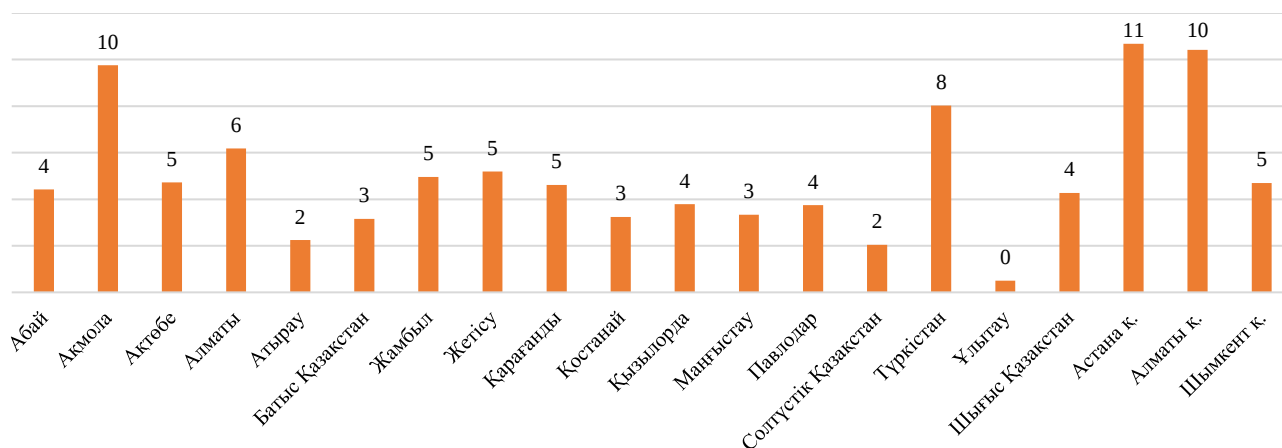
Өңірлердің ішінде ең төменгі көрсеткішке ие болған Ұлытау, Қызылорда, Жамбыл және Солтүстік Қазақстан облыстарын атап өтуге болады. Туристер санын қабылдауда алдыңғы қатарлы үштікті атап өтетін болсақ, онда: Алматы қаласы, Астана қаласы мен Ақмола облысы жоғарғы көрсеткішке ие болып отыр.

Сурет – 1. Қазақстан өңірлеріндегі туристерді қабылдаудағы ең жоғары және төменгі көрсеткіштеріне ие өңірлер, %

* [9] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

Алматы қаласы жалпы Қазақстанда қызмет көрсетілген туристердің 25 пайызын иемденсе, ал ең төменгі көрсеткіш Ұлытау облысына тиесілі болып отыр. Шетелдік туристердің көпшілігі іскерлік кездесулерге - іскерлік туризмге көп келеді. Іскерлік мақсаттағы туристердің санын арттыруда Қазақстан өңірлерінен бірінші кезекте Маңғыстауда орын алды. Алматыны қаласымен қатар, бұл өңірлер ресейлік туристер қызықтыра бастаған. Сондай-ақ, 2024 жылдың маусым айының басынан бастап туристер Баянауыл, Бурабай және Имантау-Шалқар Солтүстік курорттарына баруды арттырған. Пандемияға дейін бұл жерге бір уақытта 500 000 турист келген. 2024 жылы 2-3 есеге артқан. Егер алыс жақын шетелдерден араб туристері туралы айтатын болсақ, онда олар бірінші кезекте Алматыдағы тауларды көруге қызығушылық танытуда. Алматының олар үшін жұмсақ климаты мен таудың салқын климаты, ландшафттың сұлулығы қызықтыруда. Сондай-ақ, Алматыда жайлы бес жұлдызды қонақ үйлер, жақсы мейрамханалар және туристердің осы тобы үшін маңызды автокөліктерді жалға алу мүмкіндіктері жоғары. Кейбір араб туристері қысқы ауа-райында саяхаттауда қызығушылық танытқан. Елімізде танымал туристік ішкі бағытты арттырып отырған ұлттық саябақтар, сонымен қатар тау шаңғысы курорттары, санаторийлер мен сауықтыру орталықтары тартымдылықты арттыру мақсатында белсенділіктерін арттырып, ресурстарын жаңғыртуда. Ұлттық саябақтарға келушілер саны 2019 жылмен салыстырғанда үш есе артқан, яғни 2023 жылы 698 мың адамнан 2,4 миллионға дейін өскен. Экологиялық туризмнің қызметтеріне сұраныс, атқа мініп серуендеумен қатар, балық шаруашылығының қызметін тұтынуға Қарағанды облысы, агротуризмнің өнімдеріне сұраныстың артуына Түркістан мен Алматы облысының үлесі жоғары болған. Сонымен қатар, табиғи қорықтар мен парктерге және жеке тұруға мүмкіндік беретін үйлердің қызметін тұтынуға сұраныс та артқан.

Сурет – 2. Елімізге келген туристердің өңірлерге болу үлесі, %

* [9] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

Еліміздегі өңірлердегі сапар шеккен туристердің басым бөлігі жеке мақсатпен келуде. Сонымен қатар, туристердің жалпы елімізге келген санының 65 пайызы туыстарының үйінде орналасқан. Сонымен қатар, туристер кейбір өңірлерді транзиттік мақсатта пайдалануда. Қарағанды облысы осы мақсатта саяхаттаушылардың үлесін ерекше иеленіп отыр. Қарағандыдағы халықаралық деңгейдегі әуежай туристердің басқа өңірлерге бағыттауына мүмкіндік бергіп отыр. Қарағанды облысында туристердің түнеуі бойынша басқа өңірлермен салыстырғандағы үлесі жоғары. Бір жағынан бұл жағдай Қарағанды облысына туристердің тартымдылығының артуына, мүмкіндіктердің ашылуына әсер етер еді. Қарағанды облысының географиялық орналасуы туристердің ішінде транзиттік мақсаттағы автокөлікпен тасымалданатын туристердің мақсатын да іске асырып отыр. Туристердің ағынының артуы түсімнің артуына әсер етеді.

Сурет – 4. 2022-2023 жылдар аралығындағы туристік қызметтің салыстырмалы даму және кему деңгейі, %

* [9] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

2022 жылды 2023 жылдармен салыстырғандағы көрсеткіші Түркістан облысының басқа өңірлермен салыстырғанда туристерді қабылдауы және түсімінің 4 есеге артып отырғанын ерекше атап өтуге болады. Оған әсер етіп отырған Түркістандағы туристік рекреациялық ресурстың жаңғыруы, оның ішінде «Керуен-сарай» көпфункционалды кешеннің рөлі жоғары болды. Еліміздің халқы әр өңірлерден кешенді көруге ұмтылып, сұраныс артты. Түркістан облысының туристік инфрақұрылымының мәселелерінің де оңтайлануы, халықаралық әуежайдың қолданысқа берілуі туристердің ыңғайлы сапарына оң әсерін тигізді.

Қазақстандағы туризмді дамытудың тежеуші факторларының бірі жолаушылардың тасымалы мәселелері. Туристтік сапардың шығынының құрамының 50 және одан да көп пайыздық бөлігін тасымалдауға кеткен шығын құрайды [10]. Сондықтан, туристердің әсерлі демалысын ұйымдастыруда тасымалдау құралдарымен қатар, тасымалдауды ұйымдастырудағы инфрақұрылымдық нысандарға қол жетімділікті, сондай-ақ әуежайларды, теміржол вокзалдарын және автовокзалдарды, туристік маршруттағы жайлылықты қамтамасыз ету қажет. Өңірлердің ішінде инфрақұрылым мәселелерін қолға алумен қатар, Түркістан облысы ең арзан әуе көлігінің қызметін ұсынуда көшбасшылыққа ие болды.

Сонымен қатар, әртүрлі іс-шаралардың ұйымдастырылуы туристер ағынын арттыруда туристік ресурстардың тартымдылығымен қатар жүретіні белгілі. Қазіргі таңда елімізде жалпы туристердің тұтыну деңгейін арттыру мақсатында әлемнің түкпір-түкпірінен әкелінген ең әдемі 25 шар, жүздеген түрлі-түсті батпырауықтар, ерекше фотоаймақтар, балалар мен жастар алаңдары, шеберлер жәрмеңкесі, музыкалық орындаушылардың, театр, цирк әртістерінің қойылымдары, конкурстар, арт – спектакльдер және жүлделер, ұтыс ойындары, фестивальдердің ұйымдастырылуы тартымдылықты арттыруға ерекше әсерін тигізуде.

Қорытынды. Аталған шаралардың ұйымдастырылуы және саланың дамуына жасалынған іс-шаралар жалпы өңірлердің туризмінің дамуына нақты әсер еткен. Оған мысал ретінде туристік сала қызметін тұтынудың төрт есе артуы Түркістан облысында байқалып отыр. Талдау нәтижесінде анықталған ең төменгі даму көрсеткішке ие болған Ұлытау, Жамбыл, Солтүстік Қазақстан облыстарына келесідей іс-шараларды қолға алуды ұсыну қажет:

- туристік инфрақұрылымды дамыту;
- туризм саласындағы туристік ресурстардың тартымдылығын арттыруда оң инвестициялық ахуал қалыптастыру;
- туристік өнімді жылжытудың маркетингтік стратегияларын әзірлеу;
- туристік өнімдердің жаңа түрлерін қалыптастыру;
- туристік қызметті ұсынуда білікті мамандарды қайта даярлау мен біліктілігін арттыру;
- жаңа анимациялық бағдарламалар жасау;
- туризмді дамытуға және оның ішінде нысандарын қайта жаңғыртуға бюджет қаражатын арттыру мен мақсатты пайдалануды реттеуді күшейту;

- туристік іс-шаралар қатарын арттыру: фестивальдер, байқаулар, конференциялар, мерекелік іс-шаралар мен көрмелер және т.б.;
- жарнамалар мен сандық жүйеде саталым шараларын арттыру, туристерге ақпараттардың жеткізілуін күшейту және т.б.

Туристік қызметті қолдау арқылы жетілдіруге кейбір өңірлер аса басымдылық алғаны зерттеу нәтижесінде анықталды, оның ішінде Түркістан облысының туристік рекреациялық ресурстарын жаңғырту мен инфрақұрылымдың мәселелерін оңтайландыруы туристер санының артуына бірден-бір септігін тигізіп, түсімнің артуына алып келген. Сонымен қатар, аталған ұсыныстардың қаржы көзі мен инвестициялық тартымдылығын арттыруға «Бурабай» арнайы экономикалық аймағының тәжірибиесі негіз бола алады. Зерттеу нәтижесінде анықталған өңірлердің қатарындағы туристік ресурстарға бай Ұлытау және Абай облыстарына мемлекеттік қолдауларды қолға ала отырып, инвестиция тартуға мүмкіндік болар еді. Ұлытау облысы халықаралық деңгейде этнографиялық туризмнің дамуына, ал Абай облысы экологиялық туризмнің дамуына қолайлы өңірлер болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Веселова Н.Ю. Организация туристской деятельности: учебное пособие. – Москва: Дашков и К. – 2021. – 254 с.
2. Шимова О.С. Устойчивый туризм: учебно-методическое пособие. – Минск: РИПО. – 2014. – 258 с.
3. Романов А.А., Саакянц Р.Г. География туризма: учебное пособие. – М.: Советский спорт. – 2002. – 464 с.
4. Leiper N. The Framework of Tourism; Towards a Definition of Tourism, Tourist, and the Tourist Industry // Annals of Tourism Research. – 1979. – №4(6). – P. 392–395.
5. Jafari J. Editor's Page // Annals of Tourism Research. – Special Number. – October/December. – 1977. – 8 p.
6. Жаркенова Б.Р., Муканов А.Х., Замбинова Г.К., Абдильдинова Н.Е. Туристік өңірдің экономикалық белсенділігін арттырудағы брендингінің рөлі. Қазақ экономика, қаржы және халықаралық сауда университетінің жаршысы. – 2023. – №1(50). – doi 10.52260/2304-7216.2023.1(50).22
7. Молдажанов М.Б., Хасенова К.Е., Шаяхметова Л.М. Туризм индустриясындағы тәуекел факторын ескере отырып, инвестициялық жобаның экономикалық тиімділігін бағалау. Қазақ экономика, қаржы және халықаралық сауда университетінің жаршысы. – 2022. – №2(47). – doi 10.52260/2304-7216.2022.2(47).40
8. Жунусова А.А., Құрманқұлова Н.Ж., Терджан Н., Кадырбекова Д.С. Қазақстандағы туризм инфрақұрылымының даму ерекшеліктері. Туризм индустриясындағы тәуекел факторын ескере отырып, инвестициялық жобаның экономикалық тиімділігін бағалау. Қазақ экономика, қаржы және халықаралық сауда университетінің жаршысы. – 2024. – №2(55). – doi 10.52260/2304-7216.2024.2(55).32
9. Қазақстан туризмі. – URL: <https://stat.gov.kz/publication/collections/?year=&name=16286&period=>.
10. Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы. – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000262>
11. Мир событийного туризма в Казахстане. Какие интересные фестивали ждут туристов в июле. – URL: <https://tengrinews.kz/news/mir-sobyitiynogo-turizma-kazahstane-kakie-interesnyie-505372/?ysclid=m96iepye1o825923046>

REFERENCES

1. Veselova N. Organizaciya turistskoj deyatel'nosti: uchebnoe posobie. – Moskva: Dashkov i K. – 2021. – 254 s. [in Russian]
2. Shimova O. Ustojchivyy turizm: uchebno-metodicheskoe posobie. – Minsk: RIPO. – 2014. – 258 s. [in Russian]

3. Romanov A., Saakyanc R.G. Geografiya turizma: uchebnoe posobie. – M.: Sovetskij sport. – 2002. – 464 s. [in Russian]
4. Leiper N. The Framework of Tourism; Towards a Definition of Tourism, Tourist, and the Tourist Industry // Annals of Tourism Research. – 1979. – №4(6). – P. 392–395.
5. Jafari J. Editor's Page // Annals of Tourism Research. – Special Number. – October/December. – 1977. – 8 p.
6. Zharkenova B., Mukanov A., Zambinova G., Abdil'dinova N. Turistik onirdin ekonomikalyq belsendiligin arttyrudagy brendingtin roli. Qazaq ekonomika, qarzhy zhane halyqaralyq sauda universitetinin zharshysy. – 2023. – №1(50). – doi 10.52260/2304-7216.2023.1(50).22 [In Kazakh]
7. Moldazhanov M., Hasenova K., Shayahmetova L. Turizm industriyasynyng tauekel faktoryn eskere otyryp, investiciyalyq zhibanyn ekonomikalyq tiimdiligin bagalau. Qazaq ekonomika, qarzhy zhane halyqaralyq sauda universitetinin zharshysy. – 2022. – №2(47). – doi 10.52260/2304-7216.2022.2(47).40 [In Kazakh]
8. Zhunusova A., Qurmanqulova N., Terdzhan N., Kadyrbekova D. Qazaqstandagy turizm infraqurylymynyn damu erekshelekteri. Turizm industriyasynyng tauekel faktoryn eskere otyryp, investiciyalyq zhibanyn ekonomikalyq tiimdiligin bagalau. Qazaq ekonomika, qarzhy zhane halyqaralyq sauda universitetinin zharshysy. – 2024. – №2(55). – doi 10.52260/2304-7216.2024.2(55).32 [In Kazakh].
9. Qazaqstan turizmi. – URL: <https://stat.gov.kz/publication/collections/?year=&name=16286&period=> [In Kazakh]
10. Qazaqstan Respublikasynyn turistik salasyn damytudyn 2023–2029 zhyldarga arналган tuzhyrymdamasyn bekitu turaly. – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000262> [In Kazakh].
11. Mir sobyitiynogo turizma v Kazahstane. Kakie interesnye festivali zhdut turistov v iyule. – URL: <https://tengrinews.kz/news/mir-sobyitiynogo-turizma-kazahstane-kakie-interesnye-505372/?ysclid=m96iepye1o825923046> [in Russian]

Дулатбекова Ж.А., Хамитова Д.М., Бабажанова Ж., Нурпеисова М.М.

ПУТИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА

Аннотация

Актуальность исследования заключается в том, что богатая история Казахстана и его уникальное географическое положение создают условия для развития в регионах многих видов туризма, в том числе экологического, делового и этнографического, спортивного, и предоставляют возможности для развития туризма по самым популярным туристским направлениям страны. Изучение широкого использования потенциала богатых туристских ресурсов в регионах, сдерживающих и случайных факторов развития отрасли в статье важно изучение устойчивого развития. Это связано с тем, что туристическая отрасль сильно зависит от внешних и внутренних факторов, а эластичность спроса отрасли также высока. В качестве задач исследования предусмотрены: анализ состояния устойчивого развития туристской отрасли в регионах и создание и увеличение потока туристов в стране с выявлением и предложением путей оптимизации факторов, влияющих на развитие. Развитие туристской отрасли Казахстана, наряду с климатическими условиями, геополитическим расположением и многонациональной культурой, оказывает влияние на устойчивое экономическое развитие. В соответствии с целью исследования данной статьи авторами методами факторного анализа выявлены значение устойчивого развития и сдерживающие факторы в определении факторов, влияющих на развитие туристской отрасли в регионах, предложены направления необходимых мероприятий устойчивого развития в регионах. Факторы, влияющие на устойчивое развитие туризма в регионах, обоснованы методами экономического, статистического, факторного анализа, предложены пути оптимизации. Устойчивое развитие также стимулирует развитие других отраслей, в том числе сельского хозяйства, сферы услуг и торговли и других, и положительно влияет на решение проблемы безработицы в регионах и продление жизни населения, обеспечение и всестороннее развитие здорового образа жизни, повышение благосостояния.

Dulatbekova Zh., Khamitova D., Babazhanova Zh., Nurpeisova M.

WAYS OF SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN THE REGIONS OF KAZAKHSTAN

Annotation

The relevance of the research lies in the fact that the rich history of Kazakhstan and its unique geographical location create conditions for the development of many types of tourism in the regions, including environmental, business, ethnographic, sports, and provide opportunities for the development of tourism in the most popular tourist destinations of the country. The study of the widespread use of the potential of rich tourist resources in the regions, constraining and accidental factors of the development of the industry in the article it is important to study sustainable development. This is due to the fact that the tourism industry is highly dependent on external and internal factors, and the elasticity of demand of the industry is also high. The objectives of the study include: analyzing the state of sustainable development of the tourism industry in the regions and creating and increasing the flow of tourists in the country, identifying and suggesting ways to optimize the factors influencing development. The development of Kazakhstan's tourism industry, along with climatic conditions, geopolitical location and multinational culture, has an impact on the sustainable economic development of the Sayai. In accordance with the purpose of the study of this article, the authors used factor analysis methods to identify the importance of sustainable development and constraints in determining factors affecting the development of the tourism industry in the regions, and proposed the directions of necessary measures for sustainable development in the regions. The factors influencing the sustainable development of tourism in the regions are substantiated by methods of economic, statistical, and factor analysis, and optimization methods are proposed. Sustainable development also stimulates the development of other industries, including agriculture, services and trade, and others, and has a positive impact on solving the problem of unemployment in the regions and prolonging the life of the population, ensuring and comprehensively developing a healthy lifestyle, and improving well-being.

